

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний економіко-технологічний університет транспорту

Кафедра економічної теорії

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ
Методичні вказівки по самостійному відпрацюванню матеріалів
навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки
6.030601 «Менеджмент» усіх форм навчання

Київ 2014

УДК

Основи економічної теорії: Методичні вказівки по самостійному відпрацюванню матеріалів навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки «Менеджмент» усіх форм навчання. Крюкова І. О., Цибульський Л. С., Толстов В. М. – К.: ДЕТУТ, 2014. – 47 с.

Методичні вказівки містять вступ, тематичний план навчальної дисципліни, зміст дисципліни за темами курсу, методичні рекомендації до вивчення окремих тем курсу(ключову економічну термінологію, запитання для самоконтролю знань,тестові завдання та вимоги теоретичних навичок за темами), тематику контрольних робіт та орієнтовний перелік питань до іспиту, а також список основної та додаткової рекомендованої літератури.

Методичні рекомендації призначені для студентів усіх форм навчання для самостійного опрацювання дисципліни.

Рекомендовано на

*засіданні кафедри економічної теорії (протокол № 9 від 22 квітня 2014 року)
та методичної комісії (протокол № 6 від 27 травня 2014 року).*

Укладачі: І.О.Крюкова, кандидат економічних наук, доцент.

Л.С. Цибульський, кандидат економічних наук, доцент.

В.М. Толстов кандидат економічних наук, доцент.

Рецензенти: д.е.н. проф.

Пиля В. І.,

к.е.н. доц.

Сологуб С. М.

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Тематичний план навчальної дисципліни.....	5
3. Зміст дисципліни за темами.....	6
4. Методичні рекомендації до вивчення окремих тем курсу.....	12
5. Тематика контрольних робіт.....	37
6. Орієнтовний перелік питань до іспиту.....	41
7. Список рекомендованої літератури.....	45

1. ВСТУП

Мета вивчення дисципліни - ознайомлення студентів з основними проблемами сучасної економічної науки, її провідними складовими і тенденціями розвитку; систематизувати знання щодо сутності і закономірностей функціонування економічних систем з позиції сучасних досягнень економічної науки.

Предмет дисципліни - економічна поведінка як обумовлена об'єктивними процесами, економічними інтересами та економічними мисленням цілеспрямована діяльність індивідів, соціальних груп та соціумів щодо задоволення матеріальних та духовних потреб.

Завдання дисципліни - наукове обґрунтування економічної діяльності, розкриття її змісту та закономірностей розвитку в контексті економічної системи в сучасних умовах постіндустріального суспільства.

Взаємозв'язок дисципліни з іншими дисциплінами. Курс «Основи економічної науки» органічно пов'язаний з системою усіх економічних наук, яких понад 50, по відношенню до яких він, поряд з політичною економікою та економічною теорією є методологічною основою. «Основи економічної науки» є фундаментальною складовою економічних дисциплін, що вивчаються в університеті. Як суспільна наука «Основи економічної науки» знаходиться в тісному зв'язку з такими дисциплінами як філософія, політологія, історія, соціологія та правознавство.

Після опанування «Основи економічної науки» студент повинен знати

- основну проблематику, методологію досліджень та структуризацію сучасної економічної науки;
- зміст економічної системи та її основні структурні елементи ;
- структуру, форми, основні фактори та показники товарного виробництва , його еволюцію та роль в економічному розвитку суспільства;
- теоретичні засади товарно-грошових відносин та закономірності економічного розвитку;
- види економічної діяльності та їх роль і місце в розвитку суспільного виробництва;
- зміст категорії “капітал”, його обіг, кругообіг та сучасні форми;
- зміст підприємства та підприємництва як економічних категорій;
- особливості формування та розподілу доходів населення як соціальний аспект економічних відносин;
- економічні функції держави як суб'єкту економічних відносин;
- концептуальні засади функціонування ринкової економіки, функції та закони ринку;
- особливості ринкових відносин в аграрному секторі;
- структуру та сучасні тенденції розвитку світового господарства і міжнародних економічних відносин;
- причини виникнення, види та шляхи розв'язання глобальних проблем сучасності .

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії.

Тема 2. Економічна система суспільства.

Тема 3. Виробництво, його сутність та роль у житті суспільства.

Тема 4. Теорія товару і грошей.

Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та її основні елементи.

Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці.

Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг.

Тема 8. Капітал сфери обігу.

Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі.

Тема 10. Доходи населення, їх формування та розподіл.

Тема 11. Держава та її економічні функції.

Тема 12. Світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем.

3. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії

Зародження економіко-теоретичних знань. Становлення і основні етапи розвитку економічної теорії як науки. Сучасні напрями, школи і течії економічної теорії. Розвиток економічної думки в Україні.

Предмет економічної теорії і його тлумачення різними школами. Складові частини сучасної економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія. Економічне мислення, його види та роль у розумінні економічного життя суспільства.

Економічні закони, принципи і категорії. Система економічних законів. Методологічні аспекти пізнання, механізму дії та використання економічних законів.

Методи пізнання економічних процесів і явищ. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання та їх використання. Функції економічної теорії.

Місце економічної теорії в системі економічних наук. Економічна теорія та економічна політика. Економічна теорія як основа економічної політики. Основні напрями, пріоритети, методи, інструменти економічної політики.

Тема 2. Економічна система суспільства

Економічні потреби суспільства, їх суть та структура. Піраміда Маслоу. Поняття безмежності потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії. Проблеми використання закону зростання потреб у процесі виробництва матеріальних благ. Економічні блага.

Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація. Суперечності інтересів економічних суб'єктів та форми їх розв'язання. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.

Економічна система, її сутність та основні структурні елементи. Типи економічних систем. Традиційна економіка. Економічна система вільного капіталізму. Командно-адміністративна система. Система змішаної економіки. Перехідні економічні системи, їх зміст та основні риси. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання. Криза та розпад командно-адміністративної системи і необхідність переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин. Концепції різноманітності форм переходу різних країн до ринкової економіки.

Основні напрямки формування сучасних ринкових відносин. Формування державного і ринкового механізмів регулювання економіки.

Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти. Типи, форми і види власності. Основні тенденції розвитку власності на сучасному етапі. Необхідність різноманітних форм масності в ринковій економіці.

Трансформація форм власності в Україні. Роздержавлення. Приватизація. Світовий досвід. Сучасний стан відносин власності в Україні. Економічні школи щодо періодизації суспільного розвитку.

Тема 3. Виробництво, його сутність та роль у житті суспільства

Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їх розвитку. Зміст і структура суспільного виробництва. Матеріальне та нематеріальне виробництво, їх сутність і взаємозв'язок.

Ресурси виробництва та їх види. Використання економічних ресурсів. Абсолютна та відносна обмеженість (рідкісність) ресурсів. Межа економічних можливостей.

Економічний вибір. Крива виробничих можливостей. Основні фактори виробництва та їх взаємозв'язок. Ефективність виробництва, її сутність, економічні та соціальні показники.

Форми організації суспільного виробництва: натуральне і товарне. Еволюція товарного виробництва. Товарне виробництво, умови та причини його виникнення. Проста і розвинена форми товарного виробництва, їх спільні риси та відмінності. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства.

Тема 4. Теорія товару і грошей

Товар і його властивості. Вартість. Мінова вартість. Споживна вартість та її показники. Теорії вартості: трудова, маржиналістська і неокласична. Розвиток товару і товарного виробництва за сучасних умов.

Теоретичні концепції виникнення та сутність грошей. Функції грошей. Історичний підхід у розгляді функцій грошей. Види грошей: паперові, металеві, кредитні, безготівкові, електронні. Обіг готівкових та безготівкових грошей. Сучасні зміни в грошовому обігу. Закон грошового обігу. Історичний досвід України в створенні національної грошової одиниці..

Інфляція, її суть і причини. Темпи інфляції. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та її основні елементи

Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Поняття ринок. Риси, структура та функції ринку. Види ринків. Критерії класифікації ринків та їх структура. Характерні ознаки сучасного ринку.

Об'єктивна зумовленість та сутність ринкової інфраструктури. Основні суб'єкти ринкової економіки. Держава як суб'єкт ринкового господарства. Соціально-економічна характеристика елементів ринку та умови їх формування в Україні.

Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту. Винятки дії закону попиту. Крива попиту. Зв'язок між попитом і ціною. Зміщення кривої попиту під впливом дії нецінових факторів.

Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Крива пропозиції та її властивості. Зв'язок між пропозицією і ціною. Нецінові фактори зміни пропозиції. Зміщення кривої пропозиції під впливом дії нецінових факторів. Особливості формування і зміни кривих пропозицій в перехідних економічних системах.

Ринкова рівновага. Утворення рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Фактори, які впливають на зміну ринкової рівноваги.

Сутність ціни. Механізм формування і функції ціни. Види цін. Концепція ціноутворення по Маршалу.

Сутність конкуренції. Місце конкуренції в ринковій економіці. Форми конкуренції. Типи конкурентної поведінки. Функції конкуренції. Методи конкурентної боротьби. Позитивні й негативні наслідки конкуренції.

Монополія та типи монополізації. Види монополій. Монопольна влада. Критерії та межі монополізації економіки. Недоліки надмірної монополізації економіки. Економічні наслідки монополій. Ринок монополістичної конкуренції. Особливості монополістичної конкуренції. Олігополістичний ринок. Суть олігополії. Олігополія і конкуренція. Олігополія та економічна ефективність.

Антимонопольна політика і антимонопольне законодавство. Світовий досвід створення антимонопольного законодавства. Проведення антимонопольної практики. Антимонопольна політика в Україні.

Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці

Підприємство як суб'єкт економічної системи. Організаційно-правові форми підприємств. Соціально-економічна характеристика підприємств. Функції підприємства. Організація процесу виробництва. Обмеженість ресурсів та шляхи її подолання.

Продукція підприємств та її економічні форми. Суть підприємництва та умови його існування. Види та суб'єкти підприємницької діяльності: Форми підприємництва. Підприємництво і бізнес. Перспективи розвитку підприємництва в Україні. Проблема банкрутства підприємств. Законодавство про банкрутство.

Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст та соціально-економічна форма. Капітал як фактор виробництва. Структура капіталу та його обіг. Кругообіг капіталу. Промисловий капітал. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу. Основний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Механізм відтворення основного капіталу. Амортизація. Норма амортизації. Амортизаційний фонд як одне з джерел

відтворення основного капіталу. Обіговий капітал. Час і швидкість обігу. Фактори, що впливають на швидкість обігу. Оборотні засоби та їх структура. Показники ефективності використання основного та обігового капіталу. Рентабельність.

Тема 8. Капітал сфери обігу

Сфера обігу в ринковій економіці. Виникнення сфери товарного обігу в процесі еволюції товарно-грошових відносин. Сутність, функції та місце сфери обігу у ринковій економіці. Сфера обігу як сфера функціонування торговельно-мінових та кредитних відносин, торговельного та позичкового капіталу. Торговельний капітал та його еволюція за сучасних умов. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура. Сучасні форми торговельного підприємництва. Товарна біржа. Торгові дома. Інтернет - торгівля у сфері ринкової інфраструктури. Торговельний прибуток і його норма.

Позичковий капітал як відокремлена частина грошових функціональних форм промислового і торговельного капіталу. Сутність та джерела позичкового капіталу. Позичковий процент і його джерела. Норма позичкового проценту та його динаміка. Роль процентної ставки. Кредит як форма руху позичкового капіталу. Форми кредиту. Роль і функції кредиту в сучасній ринковій економіці.

Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки. Банки, а види та функції. Позабанківські кредитні заклади. Акціонерно - корпоративний капітал. Пінні папери акціонерних товариств. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів. Фондова біржа та її функції.

Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі

Аграрна сфера виробництва та її особливості. Сутність аграрних відносин. Форми господарювання у сільському господарстві: фермерські, кооперативні, державні, змішані. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Розподіл і використання рентного доходу. Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі.

Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс. Механізм реалізації аграрних відносин в сучасних умовах. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробника.

Тема 10. Доходи населення, їх формування та розподіл

Доходи, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів. Форми розподілу доходів за трудові результати та економічну діяльність.

Заробітна плата: сутність, форми та системи заробітної плати. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності.

Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи. Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних доходів. Номінальні та реальні доходи. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині.

Соціальні аспекти економічних відносин. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність. Необхідність та сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів. Роль держави у забезпеченні соціального захисту в умовах переходу до ринкової економіки.

Тема 11. Держава та її економічні функції

Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Держава як суб'єкт економічної системи. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їх еволюція. Економічні функції держави. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки.

Фінансова система. Суть і структура фінансової системи. Державний бюджет. Місцеві бюджети. Формування доходів і витрат державних та місцевих бюджетів.

Податки. Елементи системи оподаткування. Крива Лаффера. Функції податків: фіскальна, регулююча, стимулююча. Класифікація податків. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави. Необхідність державного регулювання в умовах ринкової економіки. Співвідношення державного і ринкового механізмів регулювання національної економіки.

Тема 12. Світове господарство і міжнародні економічні відносини

Сутність та етапи становлення світового господарства. Структура, основні риси та закономірності його розвитку. Інтернаціоналізація господарського життя. Інтеграційні процеси на сучасному етапі. Основні форми міжнародних економічних відносин та види інтеграційних формувань. Міжнародна економічна інтеграція. Інтеграційні зв'язки й механізм міжнародного співробітництва. Головні інтеграційні угруповання світу. Процеси інтеграції у Європі та її форми. Роль транснаціональних корпорацій в інтернаціоналізації суспільного виробництва. Місце Європейського економічного співтовариства у світовій економіці. Перспективи інтеграції економіки України у світову економічну систему.

Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародний поділ праці, його принципи і форми. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва. Особливості поділу праці в сучасних умовах. Теорії міжнародної торгівлі. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі. Всесвітній ринок товарів та послуг. Структура світового ринку. Основні тенденції розвитку світового ринку. Методи конкурентної боротьби на світовому ринку. Міжнародні торговельні організації.

Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Особливості вивозу капіталу на нинішньому етапі розвитку світового господарства. Наслідки вивозу капіталу. Прямі та портфельні інвестиції. Міжнародні кредити.

Міжнародний валютний фонд. Європейський банк реконструкції та розвитку. Міжнародні валютно - фінансові відносини. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні ринки. Конвертованість національних валют. Фіксований і плаваючий курс. Міжнародні валютно-фінансові організації. Міжнародна міграція робочої сили. Сутність і причини міжнародної міграції робочої сили. Основні напрями міграції. Утворення міжнародного ринку робочої сили.

Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем

Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми і шляхи їх розв'язання людством. Сучасні глобальні проблеми.

Паливно - енергетична та сировинна проблеми. Екологічна криза та форми її прояву. Демографічні проблеми світу та шляхи їх вирішення. Проблема та шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Проблеми роззброєння та мирного використання атому. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ ОКРЕМИХ ТЕМ КУРСУ (опанувати ключові економічні категорії , відповісти на запитання для самоконтролю, розв'язати тестові завдання, набути основні теоретичні навички)

Методичні рекомендації спрямовано на розвиток та формування у студентів навичок наукового пошуку у межах складної та масштабної дисципліни «Основи економічної теорії». Наведена у методичці тематика практичних занять охоплює практично весь зміст тематичного плану, а запропоновані зразки практичних занять покликані полегшити процес формування у студентів практичних здібностей для вирішення вказаних завдань навчального плану.

Навчальна дисципліна «Основи економічної теорії» є базовою для студентів економічних спеціальностей. Саме основи економічних знань, закладених під час опанування матеріалів зазначеної дисципліни, дадуть змогу в подальшому більш чітко розуміти та структурувати знання, отримані в період навчання. Варто також підкреслити тісний зв'язок «Основ економічної теорії», зокрема, із «Політичною економікою», «Основами економічних учень», «Мікроекономікою», та «Макроекономікою».

Програма навчальної дисципліни враховує попередні розробки кафедри та узагальнений досвід провідних вищих навчальних закладів України.

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії

Ключові категорії:

Економічна теорія, мікроекономіка, макроекономіка, нормативна, позитивна економічна теорія, методи наукового дослідження, економічні закономірності, економічні категорії, функції економічної теорії.

Питання для самоконтролю

1. Оновлення предмету економічної науки як відображення суттєвих рис еволюції суспільного виробництва;
2. Роль позитивних і нормативних тверджень для обґрунтування положень економічної теорії;
3. Застосування мікро- і макроекономічного підходів до економічного дослідження;
4. Роль наукових абстракцій в економічному пізнанні;
5. Кількісні методи економічної науки: що значить, що економісти «розмовляють мовою цифр»?
7. Наведіть приклад застосування системно-функціонального методу дослідження в економіці;
8. Коли гіпотеза стає теорією?
9. Наведіть приклад залежності між специфікою певних етапів еволюції суспільного виробництва і положеннями різних шкіл економічної науки?
10. Яке значення вивчення економічної теорії має для вашого подальшого навчання?

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. *Яке з визначень точніше передає сутність предмету економічної теорії?*
  - а) наука про суспільство на різних стадіях його розвитку;
  - б) наука про відносини у суспільстві, що розглядає питання раціонального використання обмежених ресурсів;

- в) наука про управління підприємствами для досягнення максимального прибутку;
- г) наука про вибір ефективної державної політики для вирішення актуальних соціальних проблем.

2. *Яке з визначень точніше передає сутність дедуктивного методу пізнання:*

- а) висування гіпотез та подальша їх перевірка на фактах;
- б) вимушене спрощення об'єкту, що досліджується, для глибшого вивчення його окремих сторін;
- в) проведення лабораторного експерименту, на підставі якого формулюється певна залежність між економічними явищами.

3. *Економічна політика – це:*

- а) заходи, що спрямовані на вирішення економічних проблем;
- б) конкуренція різних економічних ідей;
- в) здатність управляти економічними процесами;
- г) здатність приймати ефективні господарські рішення.

4. *До основних економічних цілей суспільства можна віднести:*

- а) досягнення економічного зростання;
- б) досягнення стабільного рівня цін;
- в) забезпечення зайнятості;
- г) всі відповіді вірні.

5. *Основна економічна проблема:*

- а) вміння орієнтуватись у сфері бізнесу;
- б) використання обмежених ресурсів для створення товарів та послуг з метою задоволення безмежних потреб людини;
- в) переміщення товарів від виробників до споживачів;

6. *У якій частині економічної теорії досліджуються питання національної економіки:*

- а) мікроекономіці;
- б) мезоекономіці;
- в) макроекономіці;
- г) мегаекономіці.

7. *У якій частині економічної теорії вивчаються питання господарської діяльності на рівні фірм і домогосподарств:*

- а) мікроекономіці;
- б) макроекономіці;
- в) мезоекономіці;
- г) мегаекономіці.

8. *Фізичний капітал – це:*

- а) гроші;
- б) природні ресурси;
- в) створені засоби праці;
- г) гроші та створені засоби праці.

За результатами вивчення теми студент повинен вміти :

1. Виділяти проблеми та питання, що належать до тематики курсу економічної теорії;
2. Відрізнити закономірні (об'єктивно зумовлені) і випадкові (суб'єктивні) риси та характеристики економічних процесів і явищ;
3. Розуміти відмінності закономірностей суспільної і природничої сфер;
4. Класифікувати економічні твердження за ознакою належності до нормативної чи позитивної складових економічної науки;
5. Розрізнити макро- та макроекономічні рівні економічного дослідження ;
6. Формулювати основні теоретичні положення базових наукових шкіл економічної теорії;
7. Застосовувати різні методи економічної теорії для наукового дослідження економічних проблем сучасності;
8. Розуміти основні принципи взаємодії економічної науки з практикою господарювання.

Тема 2. Економічна система

Ключові поняття:

Економічна система, механізм господарювання, власність, регулятивні інститути, продуктивні сили, сектор економіки, кластер, інститут, економічна формація, спосіб виробництва, технологічний процес, соціалізація економіки, плюралізм форм власності, державний дирижизм, глобалізація, транснаціоналізація, інтернаціоналізація, міжнародна економічна система, глобальна економічна система.

Питання для самоконтролю

1. Сутність економічної системи, її функції та властивості
2. Характеристика структурних елементів економічної системи
3. Відносини власності в економічній системі
4. Формаційний і цивілізаційний підходи до розмежування економічних систем.
5. Традиційна, командно-адміністративна і сучасна ринкова економічні системи.
6. Визначальні риси економічної системи трансформаційного типу.
7. Зміст і типологізація національних моделей економічних систем.
8. Міжнародна і глобальна економічні системи та їхні головні компоненти.
9. Сучасний стан і перспективи розбудови глобальної економічної системи.

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. *Що таке економічний інтерес:*

- а) сукупність тих потреб, реалізація котрих забезпечує розширене відтворення майна того суб'єкта, який є носієм цього інтересу;
- б) стимул людей;
- в) їхні намагання;
- г) їхні потреби
- д) їхні блага?

2. *Яка суперечність безпосередньо відображає двоїстий характер праці, втіленої в товарі?*

- а) суперечність між прагненням виробника продати товар дорожче і бажанням покупця придбати його дешевше;
- б) суперечність між розумовою і фізичною працею;
- в) суперечність між приватною і суспільною працею.

3. *Чому виникає суперечність між приватною і суспільною працею?*

- а) тому що речі, призначені для суспільства, виробляють відособлені, приватні виробники, які наперед не можуть з необхідною точністю знати потреби споживачів, їх платоспроможність;
- б) тому що потреби суспільства в часі змінюються швидше, ніж перебудовується виробництво;
- в) тому що виробники виробляють те, що вміють, і, отже, певною мірою ігнорують потреби споживачів (суспільства).

4. *Що таке економічний інтерес:*

- а) сукупність тих потреб, реалізація котрих забезпечує розширене відтворення майна того суб'єкта, який є носієм цього інтересу;
- б) стимул людей;
- в) їхні намагання;
- г) їхні блага;
- д) їхні потреби?

5. *Хто має економічний інтерес:*

- а) будь - яка людина;
- б) тільки власник і розпорядник майна;
- в) будь - який носій робочої сили;
- г) лише підприємець;
- д) будь – яка фізична та юридична особи?

6. *Чим відрізняються економічні інтереси землевласників, бізнесменів і найманих працівників:*

- а) їхньою класовою приналежністю;
- б) політичними уподобаннями;
- в) соціальною психологією;
- г) сукупністю їхніх потреб щодо відтворення того майна, якими вони володіють;

д) попередні відповіді помилкові?

7. *Що таке господарський механізм;*

- а) сукупність матеріальних стимулів;
- б) синтез відносин користування з відносинами розпорядження та системою економічних інтересів і стимулів;
- в) організаційно-економічні відносини;
- г) економічна політика держави;
- д) менеджмент фірми?

8. *Що таке характер виробництва:*

- а) синтез способу праці з відносинами розпорядження та системою економічних інтересів і стимулів;
- б) взаємодія рівня розвитку продуктивних сил з відносинами власності;
- в) господарський механізм;
- г) ринкова інфраструктура;
- д) характер продуктивних сил?

За результатами вивчення теми студент повинен вміти:

Визначати сутність, функції, структуру та властивості економічної системи; встановлювати взаємозв'язки між структурними елементами економічної системи; розуміти роль та місце відносин власності в економічній системі суспільства; розрізняти теоретичні підходи до класифікації економічних систем; виявляти спільні риси та відмінності в різних типах економічних систем; розуміти специфічність та особливості економічної системи трансформаційного типу; класифікувати національні моделі економічних систем; розрізняти міжнародну і глобальну економічні системи та їх складові елементи; розуміти сучасні проблеми та перспективи розвитку глобальної економічної системи

Тема 3. Виробництво, його сутність та роль у житті суспільства

Ключові поняття:

виробничі витрати, зовнішні витрати, внутрішні витрати, економічні витрати, постійні витрати, змінні витрати, загальні (валові) витрати виробництва, граничні витрати, закон спадної продуктивності факторів виробництва (спадної віддачі), собівартість, ефективність виробництва, продуктивність праці, економічний прибуток, бухгалтерський прибуток, нормальний прибуток, маса прибутку, рентабельність (норма прибутку), рента, економічна рента, земельна рента.

Питання для самоконтролю

1. Економічна сутність та класифікація витрат виробництва.
2. Ефективність виробництва. Продуктивність праці та фактори її зростання.
3. Економічна сутність та функції прибутку. Розподіл прибутку.

4. Економічний зміст рентабельності та чинники, що впливають на її рівень.

5. Економічна рента та її види. Рентабельність.

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. *Товарне виробництво – це:*

- а) сучасна форма діяльності господарських одиниць;
- б) значною мірою застаріла форма ведення господарства;
- в) форма господарювання, властива виключно ринковій системі;
- г) правильно вказане у п. а, в.

2. *Виділіть рису, яка характерна для товарного виробництва та не характерна для натурального господарства:*

- а) обмін діяльністю між людьми;
- б) виробництво продуктів для обміну;
- в) використання засобів виробництва.

3. *Яке визначення точніше відображає суть товарного виробництва :*

- а) виробництво продуктів для споживання іншими;
- б) виробництво продуктів для обміну через купівлю-продаж;
- в) створення найефективніших форм та способів поєднання факторів виробництва;
- г) переробка природної сировини для надання їй властивостей, здатних задовольняти потреби людини.

4. *Що із переліченого є необхідною передумовою існування товарного виробництва:*

- а) суспільний поділ праці;
- б) наявність розвинутої системи машин;
- в) концентрація виробництва на великих підприємствах;
- г) розвинута грошова система.

5. *Що таке товар:*

- а) будь-який об'єкт , котрий може бути куплений – проданий;
- б) будь-який продукт праці;
- в) лише матеріальний продукт;
- г) тільки послуги;
- д) попередні відповіді помилкові.

6. *Яка властивість товару є найважливішою:*

- а) споживча вартість
- б) якість
- в) мінова вартість
- г) вартість

д) питання некоректне?

7. Чим товар відрізняється від нетовару?

- а) він здатний задовольняти потреби людини;
- б) він здатний обмінюватися на інші товари;
- в) він є продуктом людської праці;
- г) правильна відповідь відсутня.

8. Що таке ціна товару (з позиції трудової теорії вартості):

- а) його вартість;
- б) загальна корисність;
- в) гранична корисність;
- г) якість;
- д) попередні відповіді помилкові?

За результатами вивчення теми студент повинен вміти:

Розуміти економічну сутність витрат виробництва та вміти здійснювати їх класифікацію; розрізняти внутрішні, зовнішні та економічні витрати а також постійні, змінні та валові витрати; розуміти сутність та механізм дії закону спадної продуктивності факторів виробництва (спадної віддачі); визначати собівартість продукції та розуміти її економічну сутність; встановлювати взаємозв'язки між продуктивністю праці та ефективністю виробництва; аналізувати фактори, що впливають на підвищення продуктивності праці; розрізняти валовий дохід і прибуток та різні види прибутку; визначати рентабельність підприємства, розрізняти масу та норму прибутку; виявляти економічну природу рентних відносин та розрізняти види ренти.

Тема 4. Теорія товару і грошей

Ключові поняття:

Економічні блага. Приватні блага. Суспільні блага. Товар. Гроші. Ціна. Закони грошового обігу. Інфляція. Грошові агрегати.

Питання для самоконтролю

1. Економічні блага. Товар і його характеристика.
2. Споживча вартість і вартість товару.
3. Закон грошового обігу.
4. Функції грошей
5. Сутність та види інфляції
6. Причини та наслідки інфляції

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. Характерними властивостями товару є те, що

- а) від здатний задовольняти потреби людини;

- б) він здатний обмінюватися на інші товари;
- в) він є продуктом людської праці;
- г) правильна відповідь відсутня.

2. *Гроші – це:*

- а) всякий товар, який є загальноприйнятим в розрахунках за всі інші товари;
- б) особливі паперові та металеві товари, що випускаються державою як гроші;
- в) особливі паперові та металеві товари, які прийняті в певній країні в певний період часу як загальний засіб обміну.

3. *«Гроші – це тимчасове вмістилище купівельної спроможності». На яку функцію грошей більш за все орієнтує ця фраза?*

- а) засіб обігу;
- б) міра вартості;
- в) засіб заощадження (нагромадження).

4. *Яка з функцій грошей найвразливіша для інфляції:*

- а) засіб обігу;
- б) міра вартості;
- в) засіб заощадження.

5. *Яке з наведених понять пов'язане з повною заміною грошей у національній економіці:*

- а) дефляція;
- б) інфляція;
- в) нуліфікація;
- г) ревальвація;
- д) конвертація.

6. *Від яких факторів прямо не залежить купівельна спроможність грошей:*

- а) інфляція;
- б) кількість грошей у обігу;
- в) кількість банків у країні;
- г) дефляція.

7. *Які функції грошей передбачають абстрактну можливість криз перевиробництва?*

- а) міра вартості;
- б) світових грошей;
- в) обігу, платежу і накопичення;
- г) усі?

8. *Який метод стабілізації грошового обігу полягає у вилученні з нього надлишкових паперових грошей:*

- а) дефляція;
- б) нуліфікація;
- в) деномінація;
- г) девальвація;
- д) ревалоризація?

За результатами вивчення теми студент повинен вміти

Класифікувати економічні блага; виділяти умови перетворення економічного блага на товар; розкривати споживчу вартість та вартість як властивості товару, розуміти природу інфляції, розрізняти інфляцію попиту та інфляцію пропозиції а також види інфляції за темпами, аналізувати соціально-економічні причини та наслідки інфляції, послідовно розглядати грошові агрегати за ступенем їх ліквідності.

Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та її основні елементи

Ключові поняття:

Ринок. Закон попиту. Закон пропозиції. Еластичність попиту та пропозиції.. Ринкова рівновага. Суб'єкти і об'єкти ринкових відносин. Сегментація ринку. Ринок засобів виробництва. Ринок споживчих товарів і послуг. Ринок капіталу. Фінансовий ринок. Ринок людського ресурсу. Ринок інновацій. Функції ринкової системи. Досконала і недосконала конкуренція . Монополії та олігополії. Ринок і держава.

Питання для самоконтролю

1. Сутність і функції ринку.
2. Попит і пропозиція. Ринкове ціноутворення.
3. Назвіть групи товарів, попит на які є еластичним.
4. Що розуміють під сегментацією ринку.
5. Чим відрізняється ринок засобів виробництва від споживчого ринку.
6. Які функції покладаються на державу в умовах ринку.
7. У чому полягає відмінність національного і глобального ринків.
8. Що включає в себе фінансовий ринок.
9. Що таке природна, адміністративна та економічна монополії?
10. Чи існує конкуренція в умовах монополії? В чому вона проявляється?
11. Які є засоби державного регулювання ринкових відносин?
12. Чи здатна ринкова система до самовідтворення за умов кризи?

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. Ринок – це певний механізм :

- а) координації дій економічних суб'єктів;
- б) оптимізації взаємодії підприємств приватного сектора;

в) забезпечення абсолютно вільного характеру взаємодії економічних суб'єктів.

2. *Ринок – це:*

- а) певна категорія, на якій регулярно здійснюється наймасовіший обмін певних товарів;
- б) спосіб узагальнення дій економічних суб'єктів на основі цінової системи та конкуренції;
- в) система коопераційних зв'язків, яка склалася у результаті суспільного поділу праці;
- г) діяльність економічних суб'єктів в умовах товарної форми виробництва.

3. *Що належить до функцій ринку:*

- а) доведення товару до споживача;
- б) регулювання економічних зв'язків;
- в) соціальний захист населення;
- г) правильно вказано в п. а, б, в;
- д) правильно вказано в п. а, б.

4. *Що із переліченого в принципі не можна віднести до ринку:*

- а) гастроном;
- б) кіоск;
- в) фондову біржу;
- г) аукціон;
- д) автозаправну станцію;
- е) кінотеатр у парку культури;
- є) Собор Паризької Богоматері.

5. *Що не належить до інфраструктури ринку:*

- а) біржі;
- б) Національний банк;
- в) електронна пошта;
- г) Верховна Рада України;
- д) страхові компанії.

6. *Які фактори не визначають поведінку працівника на ринку праці:*

- а) сімейний стан;
- б) заробітна плата, що пропонується роботодавцем;
- в) місцезнаходження підприємства;
- г) екологічні, санітарні умови праці;
- д) правильно вказане у п. а, в;
- е) правильна відповідь відсутня.

7. *Конкуренція в економіці:*

- а) спричиняє лише збитки більшості підприємств;

- б) небажане явище для підприємців;
- в) мало бажане явище для підприємців;
- г) забезпечує підприємцю свободу вибору.

8. Для досконалої конкуренції не є характерним:

- а) подібні товари;
- б) багато виробників, що діють незалежно;
- в) неможливість контролювати ринкову ціну з боку будь-якого виробника;
- г) труднощі входу нових виробників на ринок із своїми товарами.

За результатами вивчення теми студент повинен вміти:

формулювати наслідки дії механізму ринкового ціноутворення, розрізняти складові елементи структури ринкової системи та вміти встановлювати взаємозв'язки між ними. Класифікувати типи та моделі ринкових систем, виявляти види та форми функціональних взаємодій між суб'єктами та об'єктами сучасної ринкової системи. Орієнтуватися у розмаїтті видів ринків та аналізувати сегментацію ринку за різними критеріями і підходами. Висвітлювати умови досконалої конкуренції, причини та наслідки її обмеження. Розрізняти види монополій. Пояснити сутність та сучасні прояви недосконалої конкуренції. Аргументовано виявляти переваги та недоліки складної діалектики взаємодії держави і ринку в сучасних умовах

Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці

Ключові поняття:

Підприємництво, одноосібне володіння, товариство (партнерство), корпорація (акціонерне товариство), державна політика підтримки підприємництва, державне регулювання підприємництва, міжнародне підприємництво (міжнародний бізнес), спільне підприємництво, вільна економічна зона.

Питання для самоконтролю

1. Сутність підприємництва та основні теорії підприємництва.
2. Передумови та рушійні сили розвитку підприємництва.
3. Функції підприємництва та принципи підприємницької діяльності.
4. Порівняльний аналіз організаційно-економічних форм підприємницької діяльності.
5. Державна політика підтримки підприємництва та її складові.
6. Державне регулювання підприємництва: сутність, мета, функції та інструменти (методи).
7. Міжнародне підприємництво: сутність, передумови та риси. Спонукальні мотиви міжнародної підприємницької діяльності.
8. Порівняльний аналіз основних форм міжнародного підприємництва.

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. *Що є об'єктами відносин власності:*
  - а) лише матеріальні блага;
  - б) будь - які блага;
  - в) блага, котрі є відносно рідкісними?
2. *Стосовно яких об'єктів відносини власності є визначальними:*
  - а) матеріальних ресурсів;
  - б) робочої сили;
  - в) споживацьких благ;
  - г) грошей та цінних паперів?
3. *До якого типу власності належить майно господарських товариств:*
  - а) до групового;
  - б) приватного в індивідуальних формах;
  - в) лише до приватного в асоційованих формах;
  - г) тільки до державного в корпоративній формі;
  - д) до приватного в асоційованій формі та державного в корпоративній формі?
4. *За яким критерієм державна власність поділяється на бюджетну і госпрозрахункову:*
  - а) за характером володіння;
  - б) рівнем державного впорядкування;
  - в) механізмом фінансування;
  - г) за ступенем участі у співволодінні?
5. *Чим відрізняються економічні інтереси землевласників, бізнесменів і найманих працівників:*
  - а) їхньою класовою приналежністю;
  - б) політичними уподобаннями ;
  - в) соціальною психологією;
  - г) сукупністю їхніх потреб щодо відтворення того майна, якими вони володіють?
6. *Для кого стимулом є зарплата:*
  - а) найманого працівника;
  - б) банкіра;
  - в) промислового бізнесмена;
  - г) торговця;
  - г) земельного власника?
7. *Для кого стимулом є позиковий відсоток:*
  - а) найманого працівника;
  - б) банкіра;
  - в) промислового бізнесмена;
  - г) торговця;

г) земельного власника?

8. Для кого стимулом є прибуток:

- а) найманого працівника;
- б) будь-якого бізнесмена;
- в) вкладника в банк;
- г) споживача;
- д) земельного власника?

За результатами вивчення теми студент повинен вміти:

Визначати сутність підприємництва та аналізувати передумови його розвитку; розрізняти принципи та функції підприємницької діяльності; виокремлювати критерії класифікації та розрізняти форми підприємницької діяльності; аналізувати вплив на активність підприємницького сектору державного регулювання підприємницької діяльності (на основі опрацювання світового досвіду); виокремлювати основні риси та визначати спонукальні мотиви міжнародної підприємницької діяльності; розрізняти форми міжнародного підприємництва .

Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

Ключові поняття:

капітал, наймана праця, загальна формула руху капіталу, функції капіталу, людський капітал, інтелектуальний капітал, інформаційний капітал, виробничий капітал, підприємницький капітал, фінансовий капітал, реальний і фіктивний капітал, кругообіг капіталу, обіг капіталу, основний капітал, оборотний капітал, амортизація, амортизаційний фонд, норма рентабельності, фондвіддача, матеріаломісткість, міжнародний рух капіталу, підприємницький капітал, позичковий капітал, державний капітал, недержавний капітал, ТНК, регулювання міжнародного руху капіталу, інтернаціоналізація капіталу.

Питання для самоконтролю:

1. Зміст категорій “капітал” та “наймана праця”, їх еволюція в сучасних умовах. Взаємодія капіталу і найманої праці: чи є в сучасних умовах експлуатація?
2. Характерні риси сучасної найманої праці: відмінності найманої праці XVIII-XIX ст. від найманої праці XX - поч. XXI ст.
3. Людський капітал, його сутність, зміст, складові.
4. Типи і сучасні види капіталу: особливості інтелектуального, інформаційного, виробничого капіталу початку XXI ст.
5. Роль інтелектуального та інформаційного капіталів в сучасній економіці.
6. Кругообіг капіталу та його стадії.

7. Оборот капіталу та його відмінність від кругообігу капіталу.
8. Основний і оборотний капітал. Амортизація капіталу.
9. Ефективність кругообігу капіталу, показники цієї ефективності, шляхи її підвищення.

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. Прибуток – це:

- а) заробітна плата, яку отримав робітник за певний період;
- б) обсяг грошових надходжень за певний період;
- в) грошові надходження робітників та підприємців, отримані ними за певний період;
- г) заробітна плата та інші грошові надходження, отримані робітником за певний період.

2. Що слід вважати формою використання особистого доходу:

- а) сплата податків;
- б) заощадження;
- в) споживання;
- г) правильно вказане у п. б, в;
- д) правильно вказане у п. а, б, в.

3. Заробітна плата – це:

- а) реальна кількість товарів та послуг, які можна придбати за отриману працівником винагороду;
- б) прибуток, отримуваний людиною від реалізації своїх фізичних, інтелектуальних, підприємницьких здібностей;
- в) прибуток, отримуваний працівником від реалізації своїх здібностей щодо створення благ;
- г) ціна праці, яка встановлюється роботодавцем за згодою держави.

4. Які фактори не впливають на ставку заробітної плати:

- а) попит на працю;
- б) пропозиція праці;
- в) діяльність держави у сфері заробітної плати;
- г) діяльність профспілок;
- д) співвідношення приватного та державного секторів в економіці.

5. Встановлена державою мінімальна заробітна плата – це:

- а) рекомендована нижня межа індивідуального прибутку;
- б) розмір прожиткового мінімуму;
- в) показник, на основі якого визначається динаміка заробітної плати у країні;
- г) нижня межа заробітної плати робітника будь-якого підприємства;
- д) вартість основних продуктів споживання за певний період.

6. Постійні витрати фірми – це:

- а) витрати, які несе фірма навіть у тому випадку, якщо продукція не виробляється;
- б) неявні витрати;
- в) явні витрати;
- г) мінімальні витрати виробництва будь-якого обсягу продукції при максимально сприятливих умовах.

7. Прибуток – це:

- а) виручка з урахуванням витрат;
- б) виручка за мінусом витрат;
- в) частка витрат у виручці;
- г) витрати плюс виручка.

8. Рентний прибуток – це:

- а) прибуток, який одержують виключно власники землі;
- б) прибуток від продажу землі;
- в) прибуток від виплат за користування землею та деякими іншими природними ресурсами;
- г) доход від продажу землі та інших природних ресурсів;
- д) правильна відповідь не вказана.

За результатами вивчення теми студент повинен вміти:

розуміти зміст категорій «капітал» і «наймана праця», виявити їх еволюцію в сучасних умовах, розкрити сутність типів і сучасних видів капіталу, проаналізувати особливості сучасних типів і видів капіталу.

Розв'язувати проблеми, пов'язані з кругообігом капіталу, дослідити стадії такого кругообігу, знайти шляхи підвищення ефективності кругообігу капіталу, вирішити проблемні питання, пов'язані з факторами прискорення обігу капіталу, проаналізувати шляхи підвищення фондівіддачі, матеріалівіддачі на підприємствах, шляхи ресурсозбереження та проблеми використання більш дешевих ресурсів із збереженням якості продукції, дослідити міжнародний рух капіталу.

Тема 8. Капітал сфери обігу

Ключові поняття:

Сфера обігу, торгівля товарами і послугами, витрати обігу, трансакційні витрати, роздрібна і оптова торгівля, оптові і роздрібні ціни, торговельний прибуток, позичковий капітал, кредит, комерційний, банківський, іпотечний, лізинговий, ломбардний, державний, міжнародний кредит, «стенд-бай», кредитна система, центральний банк, комерційний банк, спеціалізовані фінансово - кредитні інститути, небанківські фінансові інститути, активні, пасивні та посередницькі банківські операції, ощадний, іпотечний, інноваційний, інвестиційний, зовнішньоторговельний банки, страхові

компанії, пенсійні фонди, фінансові компанії, фінанси, фінансова система, функції фінансів.

Питання для самоконтролю

1. Сутність, структура та місце в економічній системі сфери обігу.
2. Витрати обігу та трансакційні витрати.
3. Види та особливості торгівлі товарами і послугами.
5. Формування торговельного прибутку.
5. Внутрішня і зовнішня торгівля.
6. Необхідність, зміст, принципи функціонування, форми та функції кредиту
7. Розвиток кредитних відносин в Україні. Банки в Україні.
9. Назвіть джерела формування кредитних ресурсів і розкрийте їхній зміст.
10. На яких принципах (засадах) функціонує кредит?
11. Які функції та операції здійснює центральний банк та комерційні банки?
12. Поясніть відмінність між категоріями «фінанси» і «гроші».

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. Який грошовий капітал характерний для періоду капіталізму:

- а) лихварський;
- б) позиковий;
- в) дві попередні відповіді правильні;
- г) жоден з них?

2. Для яких цілей насамперед використовується позиковий капітал:

- а) споживацьких;
- б) виробничих;
- в) варіанти а) і б);
- г) ні для яких?

3. Що належить до позикового капіталу:

- а) тимчасово вільні кошти бізнесу;
- б) тимчасово вільні кошти населення;
- в) тимчасово вільні кошти держави;
- г) кошти банкірів;
- д) усі попередні відповіді правильні?

4. Що є більшим:

- а) авансовий капітал;
- б) капітальні витрати на певну партію продукції;
- в) вони однакові за обсягом;
- г) коли обіг капіталу більший за його кругообіг, то авансовий капітал більший, ніж капітальні витрати?

5. Як органічна будова капіталу впливає на норму прибутку на авансовий капітал:

- а) безпосередньо;
- б) зворотно;
- в) не впливає?

6. Що таке капітал (з погляду марксистів):

- а) засоби виробництва;
- б) гроші;
- в) товари;
- г) вартість, що зростає сама по собі?

7. Яка загальна формула капіталу:

- а) $G - T - G$;
- б) $T - G - T$;
- г) $G - G$;
- д) питання не коректне?

8. Що таке реальне накопичення капіталу:

- а) особисті заощадження;
- б) купівля акцій;
- в) розширення та модернізація виробничих потужностей;
- г) попередні відповіді помилкові?

За результатами опрацювання теми студент повинен вміти:

Аналізувати сферу обігу, її структуру.

Класифікувати торгівлю товарами і послугами.

Розрізняти витрати обігу та трансакційні витрати.

Розуміти роль і місце обігу в економічній системі.

Характеризувати оптові і роздрібні ціни.

Аналізувати зміст та принципи кредитних відносин.

Розуміти форми і функції кредиту.

Характеризувати кредитну систему та її структуру.

Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі

Ключові поняття:

Аграрна сфера виробництва; земельна рента; абсолютна земельна рента; диференційна земельна рента I та II; монопольна земельна рента; фермерські, кооперативні, державні, змішані форми господарювання; агропромислова інтеграція; ринок землі; ціна землі; державне регулювання сільськогосподарського виробництва та ринку землі.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть особливості умов господарювання в аграрній сфері.

2. Охарактеризуйте організаційно - економічні форми виробничих відносин, представлені в аграрній сфері
3. Сутність поняття ренти, види ренти .
4. Визначте причини та умови існування ренти того чи іншого виду.
5. Чим економічна природа диференційної ренти I відрізняється від диференційної ренти II?
6. Чим природа диференційної ренти відрізняється від абсолютної ренти?
7. Назвіть приклади монопольної ренти.
8. Як розмір ренти впливає на ціну землі та ціну сільгосппродукції?
10. Як визначається ціна землі?
11. Що таке Земельний кадастр?
12. Сучасне законодавче регулювання державою ринку землі.
13. Роль сільськогосподарського виробництва в економіці України.

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. Чим є земля у сільському господарстві та добувній промисловості:

- а) тільки предметом праці;
- б) лише засобом праці;
- в) предметом і засобом праці;
- г) загальною умовою виробництва;
- д) питання некоректне?

2. Наслідком чого є земельна рента:

- а) лише природної обмеженості землі;
- б) тільки власності на землю;
- в) власності на землю (як природно обмежуваного ресурсу);
- г) питання некоректне;
- д) попередні відповіді помилкові?

3. Відносини власності стосовно якого об'єкту зумовлюють ренту:

- а) робочої сили;
- б) штучних предметів праці;
- в) штучних засобів праці;
- г) земельних і водних ресурсів як природно обмежених факторів виробництва;
- д) вироблених продуктів?

4. Причиною якої ренти є монополія на землю як на об'єкт господарювання:

- а) диференціальної;
- б) абсолютної;
- в) монопольної;
- г) будь якої ренти;
- д) питання некоректне?

5. Яка рента детермінується відмінністю ділянок за природною родючістю:

- а) абсолютна;
- б) будь яка диференціальна;
- в) диференціальна I;
- г) диференціальна II;
- д) будь яка земельна рента?

6. Причиною якої ренти є монополія приватної власності на землю (з позиції теорії додаткової вартості):

- а) лише диференціальна I;
- б) лише диференціальна II;
- в) лише диференціальної ренти;
- г) абсолютної та монопольної;
- д) будь якої земельної ренти?

7. Що включається до складу орендної плати за земельну ділянку:

- а) тільки земельна рента;
- б) лише амортизація розташованих на ній засобів праці;
- в) тільки відсоток за використання розташованих на ній споруд;
- г) земельна рента, а також амортизація розташованих на ній споруд і відсоток за їхнє використання;
- д) попередні відповіді помилкові?

За результатами опрацювання теми студент повинен вміти:

Виділяти особливості аграрної сфери виробництва.

Аналізувати сутність аграрних відносин та механізм утворення земельної ренти як їх ключову засаду.

Визначати форми господарювання у сільському господарстві, та давати їх характеристику.

Розрізняти існуючі види земельної ренти та природу їх утворення.

Володіти питанням особливостей ціноутворення на ринку землі.

Розкривати актуальні проблеми ринку землі в Україні.

Розкривати доцільність, зміст агропромислової інтеграції та її структурні складові.

Оцінювати можливості держави у підтримці сільськогосподарського виробника.

Тема 10. Доходи населення, їх формування та розподіл

Ключові поняття:

Валовий національний дохід, чистий внутрішній продукт, споживання, заощадження, гранична схильність до заощадження, гранична схильність до споживання, тіньова економіка, види доходів, прожитковий мінімум,

мінімальна зарплата, диференціація доходів, крива Лоренца, соціальні трансфери, системи та форми зарплати.

Питання для самоконтролю

1. Місце і роль розподілу у суспільному відтворенні.
2. Необхідність перерозподілу доходів та механізм реалізації.
3. Споживання і заощадження національного доходу.
4. Як пов'язані між собою функція споживання і функція заощадження?
5. Який економічний зміст таких понять, як:
  - середня і гранична схильність до споживання;
  - середня і гранична схильність до заощадження?
6. Рівень та якість життя населення.
7. Прожитковий мінімум і соціальний захист населення.
8. Що входить до складу мінімального споживчого кошику?
9. Чим номінальна зарплата відрізняється від реальної?
10. Що означає поняття індексації доходів?
11. Які види соціальних трансфертів Ви знаєте?
12. Визначте сутність первинного та вторинного розподілу доходів.

Тестові завдання:

(визначте одну правильну відповідь)

1. Яке з наведених визначень найбільш повно відображає суть поняття наявних доходів:

- а) величина нарахованих виплат і натуральних видач;
- б) доходи, які утворюються в сфері матеріального виробництва в процесі створення первинного розподілу новоствореної вартості (національного доходу);
- в) частина особистих доходів громадян, що залишається після сплати податків (індивідуального прибуткового і на соціальне страхування), а також сумарні доходи населення, які воно використовує на власний розсуд;
- г) номінальні доходи, скориговані на зміни Цін на товари і тарифи, послуги.

2. Дайте визначення поняттю «тарифна сітка»:

- а) абсолютний розмір оплати праці різних груп і категорій робітників за одиницю робочого часу;
- б) шкала кваліфікаційних розрядів і тарифних коефіцієнтів, за допомогою яких встановлюється безпосередня залежність розміру заробітної плати працівників від їхньої кваліфікації;
- в) нормативний документ, в якому всі види робіт, що виконуються на тому чи іншому виробництві, розподіляються на групи залежно від їхньої складності;
- г) нормативний акт умов життєдіяльності, в якому відображають потреби та інтереси робітників.

3. Тарифна ставка в широкому розумінні визначає:

- а) частку працівника у фонді оплати праці;
- б) абсолютний розмір оплати праці за одиницю часу;
- в) ставку, яка використовується при оплаті праці керівників;
- г) розмір оплати праці, який не враховує фактично відпрацьований час.

4. Під поняттям «якість життя» розуміють:

- а) сукупність показників, які характеризують розселення, екологію, умови життя, умови праці, розподіл бюджету часу, наявність закладів охорони здоров'я, освіти, побутового та комунального обслуговування, торгівлю, транспорт, зв'язок і систему комунікацій, культуру обслуговування тощо;
- б) рівень споживання матеріальних і нематеріальних благ та послуг;
- в) ступінь відповідності умов і рівня життя певним стандартам чи нормативам;
- г) правильна відповідь не зазначена.

5. Охарактеризуйте зміст безтарифної системи оплати праці:

- а) організація оплати праці, що ґрунтується на принципі часткового розподілу зароблених колективом коштів між працівниками, згідно з прийнятими співвідношеннями в оплаті праці різної якості;
- б) система, за якої певна частина заробітку залежить від особистих заслуг і загальної ефективності роботи підприємства;
- в) система, за якої розмір заробітку визначається залежно від тарифної ставки робітника і кількості відпрацьованого ним часу;
- г) правильна відповідь відсутня.

6. Яка із зазначених систем не належить до відрядної форми оплати праці:

- а) акордна;
- б) за посадовим окладом;
- в) непряма відрядна;
- г) прогресивна.

7. Погодинна форма оплати праці залежить від:

- а) кількості виготовленої продукції;
- б) кількості наданих послуг;
- в) посадового окладу;
- г) жодної вірної відповіді.

За результатами опрацювання теми студент повинен вміти:

Аналізувати розподільчі економічні відносини.

Класифікувати економічні факторні та індивідуальні доходи.

Розуміти об'єктивні основи розподілу доходів.

Розрізняти системи та основні форми зарплати.

Характеризувати причини, особливості та механізм перерозподілу доходів.

Визначати категорії споживання, заощадження, граничну схильність до споживання та граничну схильність до заощадження.

Визначати види доходів за підставами їх утворення.

Аналізувати об'єктивну необхідність регулюючої ролі держави у формуванні доходів громадян та виділяти важелі їх державного регулювання.

Пояснювати діалектику економічної ефективності та соціальної справедливості в питаннях державного регулювання процесу суспільного розподілу.

Тема 11. Держава та її економічні функції

Ключові поняття:

Державна економічна політика: фіскальна, монетарна, зовнішньоекономічна, соціальна, антиінфляційна, антициклічна, антимонопольна, інвестиційна, економічного зростання, амортизаційна, індикативне планування, прямі і непрямі методи урядового впливу на економіку, суспільні блага, державний бюджет, дефіцит державного бюджету, державний борг, податкова система, функції податків, прямі та непрямі податки..

Питання для самоконтролю

1. В чому полягає регулююча роль держави в ринковій економіці?.
2. Причини втручання та функції держави в ринковій економіці.
3. Методи державного впливу на ринкову економіку.
4. Визначати роль і місце державного бюджету в державному регулюванні економіки.
5. Структура та функції фінансів. Фінансова система.
4. Бюджетний дефіцит і державний борг.
5. Система оподаткування.
6. Охарактеризуйте роль держави як виробника суспільних благ.
7. Назвіть основні напрями економічної політики держави.
8. Розкрийте зміст, функції та інструменти соціальної політики.

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. *Найсуттєвішою рисою непрямого державного регулювання економіки є:*

- а) використання державою приватних структур для впливу на поведінку економічних суб'єктів;
- б) досягнення державою бажаних результатів в економіці через співробітництво з міжнародними економічними організаціями;
- в) формулювання економічного середовища, яке стимулює бажану поведінку економічних суб'єктів;
- г) прийняття державних документів, які носять рекомендаційний характер і не є обов'язковими для виконання.

2. *Податки – це:*

- а) грошові стягнення з кожного працівника;
- б) грошові та натуральні платежі, що виплачуються з державного бюджету;
- в) грошові стягнення державою з прибутку та заробітної плати;
- г) обов'язкові платежі юридичних та працюючих фізичних осіб до бюджету держави;
- д) правильна відповідь не вказана.

3. *До прямих податків належить:*

- а) податок на прибуток;
- б) податок на додану вартість;
- в) акцизний збір;
- г) правильна відповідь не вказана.

4. *Стабілізаційна макроекономічна функція держави повинна насамперед забезпечувати:*

- а) підвищення пенсій;
- б) стійке зростання обсягів національного виробництва;
- в) скорочення державних витрат;
- г) розвиток конкуренції;
- д) розвиток малого бізнесу;
- е) правильно вказане у п. а, б, в, г, д.

5. *Бюджетна політика держави – це:*

- а) управління фінансами усіх підприємств;
- б) управління фінансами державних підприємств;
- в) надання різних видів фінансової допомоги збитковим підприємствам;
- г) формування та використання грошових засобів держави;
- д) приватизація підприємств.

6. *Податкова система країни – це...*

- а) певний порядок стягування податків;
- б) сукупність усіх видів податків;
- в) надходження і видатки;
- г) різниця між податками і видатками.

За результатами вивчення теми студент повинен вміти:

Обґрунтовувати необхідність цілеспрямованого втручання держави в економіку.

Аналізувати еволюцію економічної діяльності держави.

Розуміти економічні функції держави.

Оцінювати наслідки державного втручання в економіку.

Аргументовано виявляти переваги та недоліки складної діалектики взаємодії держави і ринку в сучасних умовах та пропонувати сценарії розвитку національних ринкових систем в процесі глобалізації ринкових відносин.

Тема 12. Світове господарство і міжнародні економічні відносини

Ключові поняття:

Світове господарство, глобалізація, транснаціоналізація, інтернаціоналізація, міжнародна економічна система, глобальна економічна система, валютний курс, валютний паритет, валютний ринок, вільна торгівля, міжнародна валютна система, міжнародна торгівля, міжнародна трудова міграція, міжнародне науково-технічне співробітництво, міжнародний рух капіталу, платіжний баланс, протекціонізм.

Питання для самоконтролю

1. Міжнародна і глобальна економічні системи та їхні головні компоненти.
2. Сучасний стан і перспективи розбудови глобальної економічної системи.
3. Міжнародна економічна система ЄС.
4. Світогосподарські зв'язки та їх форми.
5. Міжнародна торгівля та її економічні основи.
6. Сутність і форми міжнародного руху капіталу.
7. Міжнародні валютно-фінансові відносини:
8. Роль ТНК у міжнародній економіці.
9. Етапи розвитку світового господарства.
10. Етапи розвитку світової валютної системи.

Тестові завдання:

(визначте єдину правильну відповідь)

1. Домінуючим чинником, що визначає участь країн у міжнародному поділі праці, є:
  - а) міжнародна кооперація виробництва;
  - б) міжнародна торгівля;
  - в) міжнародний рух капіталів;
  - г) науково-технічна революція.
2. До числа основних видів міжнародної спеціалізації виробництва відносяться:
  - а) виробнича та територіальна спеціалізація;
  - б) спеціалізація окремих країн, груп країн, регіонів;
  - в) предметна, подетальна, технологічна спеціалізація.
3. Міжнародна спеціалізація виробництва має наступні основні напрями розвитку:
  - а) виробничий та територіальний;
  - б) предметний, по детальний, технологічний;
  - в) міжгалузевий, внутрішньогалузевий, окремих підприємств.

4. *Об'єктом вивчення МЕВ є:*

- а) міжнародна торгівля;
- б) відносини між суб'єктами господарювання з приводу розподілу, обміну, споживання та виробництва;
- в) національні господарства;
- г) світове господарство.

5. *Суб'єкти МЕВ - це:*

- а) суб'єкти, які діють з метою реалізації довгострокових політичних, воєнних, культурних інтересів;
- б) держави, фізичні та юридичні особи, міжнародні організації;
- в) окремі громадяни та фірми, що відносно незалежно діють з метою реалізації своїх інтересів.

6. *На макрорівні суб'єктами МЕВ є:*

- а) міжнародні організації і наднаціональні інститути;
- б) окремі громадяни, підприємства, фірми;
- в) національні держави;
- г) МВФ, МОП, МБРР.

7. *Міжнародний ринок - це:*

- б) частина внутрішнього ринку, що орієнтується на іноземного покупця;
- в) сфера стійких товарно-грошових відносин між країнами, що сформувалась на основі міжнародного поділу праці та інших факторів виробництва.

8. *Економічні контакти - це:*

- а) форма МЕВ;
- б) рівень МЕВ;
- в) об'єкт МЕВ.

За результатами вивчення матеріалу теми студент повинен вміти:

Характеризувати структуру світового господарства.

Розрізняти міжнародну і глобальну економічну систему та їх складові елементи.

Знати форми міжнародних економічних відносин та їх сучасний стан.

Розуміти сучасні проблеми та перспективи розвитку глобальної економічної системи.

Класифікувати групи країн світового господарства.

Розуміти процеси інтернаціоналізації господарських відносин і продуктивних сил.

Аналізувати світові процеси інтеграції економіки.

Знати особливості та тенденції сучасного цивілізаційного розвитку економіки країн світу.

Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем

Ключові категорії:

Причини та сутність глобальних проблем сучасності; екологічна криза; паливно-енергетична та сировинна проблеми ; демографічна проблема; проблема зубожіння, голоду і хвороб у світі; проблеми роззброєння та мирного використання атому; шляхи розв'язання глобальних проблем людством; теорія сталого розвитку;. необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть причини виникнення глобальних проблем людства.
2. В чому полягає соціально-економічна сутність глобальних проблем людства?
3. Наведіть класифікацію видів глобальних проблеми сучасності.
4. Які можливі шляхи розв'язання глобальних проблем людства?
5. Що пропонує в цьому ключі теорія сталого розвитку?
6. Які Ви знаєте міжнародні організації і яку роль вони відіграють у питаннях глобальних проблем?

Тестові завдання:

1. В якому з положень неправильно названі глобальні проблеми людства?
  - а) відвернення світової ядерної війни і забезпечення стабільного миру;
  - б) поглиблення екологічної кризи й погіршення охорони довкілля;
  - в) ліквідація відсталості країн, що розвиваються;
  - г) прискорення темпів економічного розвитку.
2. Яка головна причина загострення глобальних проблем ?
  - а) швидка урбанізація населення;
  - б) швидке й нерівномірне зростання населення;
  - в) низький рівень впровадження ресурсо- та енергозощаджуючих технологій;
  - г) немає вірної відповіді.
3. Що є основним джерелом забруднення довкілля?
  - а) викиди теплових електростанцій;
  - б) вихлопні гази автомобілів;
  - в) низький рівень упровадження екологічно чистих технологій;
  - г) немає вірної відповіді.
4. За якими законами розвивається економіка глобальних проблем?

- а) за законами, що діють у межах окремих національних країн, але мають інтернаціональні форми свого вияву (закон народонаселення, закон нерівномірності економічного розвитку тощо);
- б) за законами, що діють у межах світового господарства (закон інтернаціоналізації виробництва тощо);
- в) за всезагальними економічними законами;
- г) немає вірної відповіді.

5. Які економічні закони найтісніше переплітаються і їхня дія призводить до значного зростання глобальних проблем?

- а) дія закону народонаселення;
- б) дія закону нерівномірності економічного розвитку;
- в) дія закону пропорційного розвитку економіки;
- г) немає вірної відповіді.

6. В якому з положень неправильно названі шляхи подолання екологічної кризи?

- а) встановлення державою більш строгих норм шкідливих викидів автомобілів та контроль за їх виконанням;
- б) впровадження екологічно чистих технологій;
- в) ліквідація диспаритету цін на промислові товари ті сільськогосподарську продукцію;
- г) немає вірної відповіді.

7. Яке з положень неправильно розкриває шляхи розв'язання паливно-енергетичної проблеми?

- а) встановлення національної народної власності на природні ресурси;
- б) об'єднання дій країн-експортерів паливно-енергетичних ресурсів;
- в) країни, що розвиваються, повинні інтенсивно розвивати власне сировинне господарство;
- г) немає вірної відповіді.

За результатами вивчення матеріалу теми студент повинен вміти:

Виявляти причини виникнення глобальних проблем сучасності. Класифікувати глобальні проблеми та визначати їх сутність.

Пояснювати можливі шляхи їх розв'язання людством.

Наводити форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Аналізувати зміст теорії сталого розвитку та її роль у розв'язанні глобальних проблем .

5. ТЕМАТИКА КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ:

1. Особливості методології економічного дослідження різними економічними теоріями.

2. Наукова парадигма економічної науки.
3. Диференціація предмету економічної науки .
4. Критерії і показники розвитку економіки та їх інтернаціональний характер.
5. Ієрархія потреб.
6. Взаємозв'язок потреб та інтересів.
7. Національні та глобальні економічні інтереси
8. Критерії класифікації економічних систем суспільства.
9. Суб'єкти економічної системи суспільства та взаємозв'язки між ними.
10. Інноваційні засади економічного розвитку.
11. Наукові здобутки лауреатів Нобелівської премії з економіки.
12. Індустріальне та постіндустріальне суспільства.
13. Економічна теорія інформаційного суспільства.
14. Особливості національних моделей економічних систем країн світу.
15. Організаційно-економічні форми наукової діяльності.
16. Класифікація сучасних форми господарювання.
17. Види колективних господарських товариств в Україні.
18. Проблеми сталого розвитку економіки.
19. Диференціація та диверсифікація як засоби економічного розвитку.
20. Вільні економічні зони: сутність та українська практика.
21. Система макроекономічних показників.
22. Система мікроекономічних показників.
23. Венчурний капітал.
24. Кластери: сутність, структура та досвід в Україні.
25. Індикативне планування економічної діяльності.
26. Вбудовані економічні стабілізатори як інструменти державного регулювання економіки.
27. Податкова система як важіль державного регулювання економіки.
28. Соціально-економічна безпека як ключова функція держави.
29. Сучасні особливості міжнародної трудової міграції.
30. Етапи еволюції світової валютної системи.
31. ТНК та їх роль в світовій економіці.
32. Проблеми дефіциту державного бюджету та утворення державного боргу
33. Соціально орієнтована ринкова економіка.
34. Екологічно орієнтована ринкова економіка.
35. Моделі економічного розвитку: світовий досвід.
36. Цивілізаційний та формаційний підходи в методології економічного дослідження.
37. Економічні та неекономічні фактори економічного розвитку.
38. Проблеми розвитку людського та соціального капіталу.
39. Національне багатство країни.
40. Сутність ренти та її види.
41. Підприємництво як фактор виробництва.
42. Комплементарність факторів виробництва.
43. НТР та НТП в економічному розвитку суспільства.
44. Наукова парадигма економічної науки.

45. Трансакційні витрати як економічна проблема сучасності.
46. Функції грошей в умовах інфляції.
47. Інфляційна спіраль: сутність та зміст
48. Протекційна політика держави як важіль її економічного розвитку..
49. Синергізм як сучасний методологічний принцип дослідження.
50. Стратегічні програми соціально-економічного розвитку країни.
51. Підприємництво і бізнес: дефініція категорій.
52. Проблеми, що перешкоджають успішному кругообігу капіталу.
53. Мультиплікатор доходів та акселератор витрат в економіці.
54. Інфраструктура ринку та її роль в економічній діяльності.
55. Роль держави в змішаній ринковій економіці.
56. Конкуренція та монополія: діалектика економічного взаємозв'язку.
57. Види монополій.
58. Види недоброякісної конкуренції.
59. Тіньова економіка: види, причини та наслідки.
60. Сучасні інституціональні засади економічного розвитку.
61. Види безробіття.
62. Інфляція як соціально-економічне явище.
63. Капітал: еволюція змісту категорії.
64. Види ринків та їх інфраструктура.
65. Об'єктивна зумовленість природного рівня безробіття.
66. Система мотивації економічної діяльності.
67. Фінансові важелі економічної політики держави.
68. Чинники міжнародної конкурентоспроможності країни.
69. Єдність та суперечність в системі економічних інтересів суб'єктів.
70. Особливості сучасних економічних криз.

6. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ІСПИТУ:

1. Основні етапи розвитку економічної теорії як науки.
2. Сучасні напрями, школи і течії економічної теорії.
3. Видатні представники економічної думки в Україні.
4. Предмет економічної теорії :у тлумаченні різних наукових шкіл.
5. Складові частини сучасної економічної теорії.
6. Позитивна та нормативна економічна теорія.
7. Економічне мислення, його види та роль у економічному житті суспільства.
8. Економічні закони, принципи і категорії.
9. Класифікація економічних законів
10. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання та їх використання.
11. Функції економічної теорії.
12. Класифікація економічних потреб.
13. Ієрархія потреб за Маслоу.
14. Суперечність між безмежністю потреб та обмеженістю ресурсів.
15. Мотиви та стимули .
16. Економічні інтереси як форма реалізації економічних потреб.
17. Суперечності інтересів економічних суб'єктів
18. Поняття економічної системи та її структура.
19. Типи економічних систем та їх характерні риси.
20. Характеристика змішаної економіки.
21. Основні риси перехідних економік.
22. Інституційні засади розвитку економічної системи.
23. Основні засади ринкової економіки.
24. Господарський механізм як складова економічної системи.
25. Необхідність та основні напрями державного регулювання економіки.
26. Структура і зміст економічних відносин.
27. Власність як економічна категорія.
28. Типи і види власності.
29. Форми господарювання.
30. Основні тенденції розвитку відносин власності на сучасному етапі.
31. Структура суспільного виробництва.
32. Обмеженість ресурсів та крива виробничих можливостей.
33. Основні фактори та показники виробництва.
34. Ефективність виробництва та резерви її підвищення.
35. Умови та причини виникнення товарного виробництва.
36. Властивості товару з погляду виробника та споживача
37. Альтернативні теорії цінності товару.
38. Виникнення та сутність грошей.
39. Функції грошей.
40. Види грошей.
41. Грошова маса та грошові агрегати.

42. Закон грошового обігу.
43. Інфляція, її суть та причини.
44. Види інфляції за темпами.
45. Зміст інфляції попиту та пропозиції.
46. Соціально-економічні наслідки інфляції.
47. Передумови виникнення та сутність ринку.
48. Види ринків.
49. Функції ринку.
50. Ринкової інфраструктури та її види.
51. Основні суб'єкти ринкової економіки та взаємозв'язки між ними.
52. Чинники, Закон та крива сукупного попиту.
53. Еластичність попиту та нееластичні товари.
54. Нецінові фактори сукупного попиту.
55. Чинники сукупної пропозиції.
56. Крива та закон сукупної пропозиції.
57. Ринкова рівновага.
58. Формування і функції ціни.
59. Сутність та механізм конкуренції.
60. Форми та методи конкурентної боротьби.
61. Позитивні й негативні наслідки конкуренції.
62. Монополія та олігополія.
63. Види монополій.
64. Економічні наслідки монополій.
65. Особливості монополістичної конкуренції.
66. Антимонопольна політика держави.
67. Функції підприємства як економічного суб'єкта.
68. Організаційно - правові форми підприємств.
69. Суть підприємництва та умови його існування.
70. Види та суб'єкти підприємницької діяльності .
71. Підприємництво і бізнес: дефініція категорій.
72. Проблеми розвитку підприємництва в Україні.
73. Капітал як фактор виробництва.
74. Структура капіталу.
75. Обіг та кругообіг капіталу, його стадії та функціональні форми.
76. Промисловий капітал.
77. Основний капітал, його фізичний та моральний знос.
78. Амортизація як спосіб відтворення основного капіталу.
79. Пропорційні та прогресивні амортизаційні відрахування.
80. Фактори, що впливають на швидкість обігу капіталу.
81. Оборотні засоби та їх структура.
82. Показники ефективності використання основного та обігового капіталу.
83. Роль сфери обігу у ринковій економіці.
84. Торговельний капітал: функціональна структура та еволюція за сучасних умов.
85. Позичковий капітал: сутність та джерела.

86. Кредит як форма руху позичкового капіталу. Форми кредиту.
87. Принципи кредитування.
88. Роль кредиту в сучасній ринковій економіці.
89. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки.
90. Банки, їх види та функції.
91. Ринок цінних паперів.
92. Фондова біржа та її функції.
93. Особливості аграрної сфери виробництва.
94. Сутність земельної ренти та її види.
95. Формування ціни на землю.
96. Форми агропромислової інтеграції.
97. Доходи, їх види та джерела формування.
98. Форми та системи заробітної плати.
99. Підприємницький дохід.
100. Види рентних доходів.
101. Номінальні та реальні доходи населення
102. Диференціація доходів населення.
103. Індекс людського розвитку.
104. Рівень та якість життя населення.
105. Мінімальна заробітна плата.
106. Соціальний захист населення.
107. Види соціальних трансфертів.
108. Види соціальних гарантій населенню.
109. Соціально-економічні функції держави.
110. Методи та інструменти державного регулювання економіки.
111. Суть і структура фінансової системи.
112. Доходи і витрати державного та місцевих бюджетів.
113. Дефіцит державного бюджету та державний борг: причини виникнення та шляхи подолання.
114. Класифікація та функції податків.
115. Податкова система як інструмент економічної політики держави.
116. Світове господарство: сутність та етапи становлення.
117. Структура світового господарства та сучасні тенденції розвитку.
118. Сучасні форми міжнародних економічних відносин.
119. Форми міжнародної економічної інтеграції.
120. Роль транснаціональних корпорацій у світовій економіці.
121. Проблеми та перспективи інтеграції економіки України в ЄС.
122. Міжнародний поділ праці: форми та сучасні особливості
123. Міжнародна спеціалізація і кооперація виробництва.
124. Теорії абсолютних та відносних переваг в міжнародній торгівлі.
125. Інструменти регулювання зовнішньої торгівлі.
126. Політика протекціонізму.
127. Міжнародний рух капіталів: причини, форми та наслідки
128. Прямі та портфельні інвестиції.

129. Світова валютна система: етапи еволюції та сучасний стан.
130. Міжнародні валютно-фінансові організації.
131. Причини та основні напрями міжнародної міграції робочої сили.
132. Глобальні проблеми: сутність, причини виникнення та шляхи розв'язання
133. Економічні аспекти сучасних глобальних проблем
134. Екологічна криза та форми її прояву.
135. Проблеми та перспективи нетрадиційної енергетики.
136. Концептуальні засади теорії сталого розвитку

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна навчальна література:

Додаткова навчальна література :

1. Арутюнов В. Х., Мішин В. М., Свінціцький В. М. Методологія соціально-економічного пізнання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005.
2. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Ринкова економіка: основні поняття та категорії: Навч. посібник. – К.: Знання, 2006
3. Балягіна І. А. Методика викладання економіки: Навч - метод. посібник для сам ост. вивч. дисципл./І. А.Балягіна, М. А.Богорад, Г. О. Ковальчук. – К.: КНЕУ, 2003. – 344 с.
4. Бебело А. С., Бебело С. А., Коровський А. В. Соціалізація і гуманізація економічних відносин: Навч.посібн. / За ред. А. С.Бебело. –К.: КНЕУ, 2007 - 240с.
5. Беляєв О. О., Бебело А. С. Політична економія: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001 – 328 с.
6. Беляєв.О. О., Дибба М. І., Кириленко В. І., Комяков О. М.. Система економічних законів і категорій: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2005 – Теми 1, 2, 3.
7. Гальчинський А. С., Єщенко П. С. Економічна теорія: Підручник. – К.: Вища школа, 2007- 503 с.
8. Економіка підприємства: Навч. пос. / І. М. Бойчик. – К.: Атика, 2007
9. Економіка підприємства: Підручник / ред. А. В. Шегда – К.: Знання, 2006
10. Економіка та підприємництво: Навч. посіб. / С. Я.Салига и др. Мін. Осв. і наук. Укр. К.: Професіонал, 2007
11. Економічна теорія: Політекономія: Підручник /За ред.. В. Д.Базилевича – 3-тє вид.- К.: Знання - Прес, 2004.
12. Зайцев Ю. К. Сучасна політична економія (проблеми та інституціональне поле предмета і методології досліджень): навч. посіб. / Ю. К.Зайцев, В. С. Савчук. – К.: КНЕУ, 2011 – 337 с.
13. Історія економічних учень: Підручник: У 2 ч. – Ч.1 / За ред. В.Д. Базилевича. – 2-ге вид, випр. – К.: Знання, 2005. – 567 с.
14. Макконнелл К. Р., Брю С. Л. Экономикс: принципы, проблемы, политика: в 2-х т., пер. с англ.. – М.: Республика, 1992 –Т.1. – Гл.1.
15. Мельник О. М. Логіка економічного розвитку: Навч. посібн.- К.: КНЕУ, 2004. – 228 с.
16. Мочерний С. Методологія економічного дослідження: Монографія. – Львів: Світ, 2001. – 416 с.
17. Мочерний С. В. Політекономія: Підручник. – К.: Знання, 2006.
18. Музиченко А. С. Інвестиційна діяльність в Україні: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2005. – 406 с.
19. Новицький В. Є. Міжнародна економічна діяльність України: Підручник– К. : КНЕУ, 2003. – 948 с.

20. Основи економічної науки: курс лекцій / В. С. Савчук, О. О. Беляєв, К. Т. Кривенко та ін. – К.: КНЕУ, 2011 – 442 с.
21. Основи економічної теорії: Підручник / за ред. В. Г. Федоренко. – К.: Алерта, 2005
22. Павленко Ю. В. Історія світової цивілізації: Навч. посібник – К.: Либідь, 1996. - 360с.
23. Політична економія: Навч. - метод. посібник для самостійного вивчення дисципліни / Савчук В. С., Кривенко К. Т., Беляєв О. О. – К.: КНЕУ, 2003.
24. Політична економія: Навч. Посібник / С. В. Савчук, К. Т. Кривенко, О. О. Беляєв – К.: КНЕУ, 2008 - 508с.
25. Політична економія: Підручник / за ред. В. Г. Федоренко. – К.: Алерта, 2008
26. Політична економія: Підручник / За ред. В. Г. Федоренко. – К.: Алерта, 2008
27. Савченко О. Ф. Економічна діяльність усередині підприємства: Навч. посіб. – Запоріжжя : Просвіта, 2006. – 172с.
28. Синергетика та самоорганізація в економічній діяльності: Навч. посібн. – К.: КНЕУ, 2007 – 376 с.
29. Філіпенко А. С. Економічний розвиток сучасної цивілізації. – К.: «Знання», 2000. – 174 с.
30. Цивілізаційний підхід в аналізі розвитку суспільств Європейської цивілізації// Історія економіки та економічної думки: Курс лекцій/ Авт. кол.: С. В. Степаненко, В. М.Фещенко, С. Н.Антонюк, Н. О.Тимочко та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – С. 53 - 60.
31. Чужиков В. І. Економіка зарубіжних країн: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2005. – 308 с.
32. Шкварчук Л. О. Ціноутворення: Підручник. – К.: Кондор, 2006
33. Ю. Е. Петруня, А. А. Задоя. Основи экономической теории: Учебное пособие, четвертое издание. – К.: Знання, 2008
34. Якубенко В. Д. Власність, економічна влада та управління: навч.посіб. – К.: КНЕУ, 2011 – 373 с.

Навчально-методичне видання

КРЮКОВА Інна Олексіївна
ЦИБУЛЬСЬКИЙ Леонід Семенович
ТОЛСТОВ В'ячеслав Миколайович

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Методичні вказівки по самостійному відпрацюванню матеріалів
навчальної дисципліни для студентів напряму підготовки
6.030601 «Менеджмент» усіх форм навчання

Відповідальні за випуск: І.О.Крюкова, Л.С. Цибульський, В.М. Толстов

В авторській редакції

Підписано до друку 29.09.14

Замовлення № 177/14.

Надруковано в Редакційно-видавничому центрі Державного економіко-технологічного
університету транспорту
03049, м. Київ-49, вул. Миколи Лукашевича, 19.
Свідоцтво про реєстрацію Серія ДК №3079 від 27.12.2007 р.